

«УКРАЇНСЬКА ПЕДАГОГІЧНА ДІАСПОРІАНА: ПОРТРЕТИ, ДЖЕРЕЛА, ДОСЛІДЖЕННЯ»

XI всеукраїнська науково-практична конференція з історії освіти з міжнародною участю в Державній науково-педагогічній бібліотеці імені В.О. Сухомлинського, 12 травня 2026 р.

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2026.8154>

БЕРЕЗІВСЬКА

Лариса Дмитрівна

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України,
директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України
імені В.О. Сухомлинського,
Національна академія педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

АНТОНЕЦЬ

Наталія Борисівна

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
відділу педагогічного джерелознавства та біографістики
Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені
В.О. Сухомлинського, Національна академія педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

Анотація. У науковому повідомленні йдеться про XI Всеукраїнську науково-практичну конференцію з історії освіти з міжнародною участю «Українська педагогічна діаспоріана: портрети, джерела, дослідження», яка відбулась у Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В.О. Сухомлинського НАПН України в рамках Всеукраїнського фестивалю науки – 2026 в умовах протидії військовій агресії рф. Подано інформацію про організаторів, учасників, основні напрями роботи, ключові доповіді, результати та їх висвітлення у медіа тощо. Аргументовано, що ДНПБ наполегливо здійснює важливу місію з інтеграції науки, освіти й культури в інтересах сталого розвитку держави, підтримки професійного зростання освітянської спільноти та утвердження української національної і громадянської ідентичності.

Ключові слова: українська педагогічна діаспоріана; педагогічна біографіка і джерелознавство; історія освіти і міжнародна співпраця; Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського; Дні науки в Україні.

Геноцидна російська агресія проти України призвела, зокрема, до виникнення нової хвилі української еміграції, що актуалізувало наукове вивчення історії, і сучасного стану еміграційного процесу. В умовах воєнного та післявоєнного періодів особливу роль набуває педагогічна біографіка як інструмент зміцнення національної ідентичності, збереження гуманістичних цінностей і гармонізації соціокультурного середовища. Діяльність вимушених педагогів-емігрантів минулого, їхній націотворчий спадок мають бути представлені в сучасному науковому просторі задля виявлення позитивного досвіду виховання у дітей і молоді поваги та любові до Батьківщини, виховання громадянина-патріота незалежної України за її межами.

Розуміння важливості виокремлення концептуальних ідей гуманістичної спадщини українських освітян, представлення конкретних імен і доробку українських педагогів діаспори спонукало співробітників відділу педагогічного джерелознавства та біографістики ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського НАПН України під керівництвом дійсного члена (академіка) НАПН України, директора бібліотеки, головного наукового співробітника відділу педагогічного джерелознавства та біографістики *Лариси Березівської* розпочати у 2026 р. новий дослідницький проєкт «Українська педагогічна біографіка в контексті європейського та світового освітньо-наукового, інформаційного простору». У рамках реалізації цього проєкту 12 травня 2026 р. відповідно до Плану роботи НАПН України в межах Днів науки в Україні – 2026 у змішаному форматі відбулася *XI Всеукраїнська науково-практична конференція з історії освіти з міжнародною участю «Українська педагогічна діаспоріана: портрети, джерела, дослідження»*. Співорганізаторами заходу, який було присвячено 35-річчю Незалежності України, стали: Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України, Інститут біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, факультет педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, факультет соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, кафедра теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету, кафедра педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені професора Є. Петухова Херсонського державного університету (ДНПБ імені В.О. Сухомлинського, 2026b).

З вітальним словом до учасників конференції звернувся доктор філософських наук, професор, дійсний член (академік) НАН України і НАПН України, президент Національної академії педагогічних наук України *Василь Кремень*. Вітаючи учасників зібрання з початком уже одинадцятої щорічної конференції з історії освіти, що традиційно проходить завдяки ініціативі ДНПБ, Василь Григорович зазначив важливість дослідження як історії освіти взагалі, оскільки вона завжди є невіддільною основою для сучасного розвитку, так і особливо актуального наразі аспекту – педагогічної діяльності українців у діаспорі. Досвід створення навчальних закладів для українських дітей в інших країнах, творчі наробки українських педагогічних авторитетів за кордоном заслуговують уважного вивчення, а їх наукове висвітлення є певним внеском у формування єдиної української нації. Думка, голос українців, які живуть за кордоном, повинні бути почутими, це має значення для розвитку України як держави (ДНПБ імені В.О. Сухомлинського, 2026a).

Захід модерувала доктор педагогічних наук *Лариса Березівська*, яка окреслила завдання й основні напрями роботи конференції. Так, до комплексу завдань конференції увійшли осмислення сучасних і розроблення нових методів педагогічних біографічних досліджень під час війни та повоєнного відновлення України; сприяння розширенню доступу до історико-культурної спадщини; наповнення суспільного, зокрема освітньо-наукового простору смислами, які допомагають громадянам, насамперед педагогічним, науково-педагогічним, науковим і бібліотечним працівникам, здобувачам освіти, сформуванню свого світогляду на традиціях українського народу, на його історії подолання криз і складних випробувань, використовуючи освітній досвід та науковий спадок представників української еміграції, задля збереження української національної і громадянської ідентичності в дітей і молоді. Відповідно до завдань було визначено *напрями роботи конференції*:

- Українська біографіка як складник європей-

ського та світового освітньо-наукового, інформаційного простору.

- Українська педагогічна діаспора в різних країнах: історія і сучасність.
- Джерела про українських педагогів діаспори в різних країнах.
- Портрети українських освітян в еміграції.

Конференція об'єднала понад 250 учасників (докторів наук – 33, докторів філософії – 7, кандидатів наук – 47, наукових працівників – 34, викладачів – 68, аспірантів – 6, здобувачів вищої освіти – біля 100) із 34 наукових установ, закладів освіти, культури України й закордону. Так, серед закордонних учасників конференції були представники Національного педагогічного музею та бібліотеки імені Я.А. Коменського (Чехія), Української Шкільної Ради США, Української школи імені Ярослава Мудрого (Бельгія), Спеціалізованого університету VID (Норвегія).

Наукові заклади в Україні представляли Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського, Інститут біографічних досліджень та Інститут книгознавства Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, Інститут педагогіки НАПН України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Педагогічний музей України.

Тема конференції викликала значний інтерес у викладачів закладів вищої освіти, зокрема, Військового інституту телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут, Вінницького національного технічного університету, Державного торговельно-економічного університету, Ізмаїльського державного гуманітарного університету, Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київського столичного

університету імені Бориса Грінченка, Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка, Національного університету біоресурсів і природокористування України, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Рівненського державного гуманітарного університету, Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Херсонського державного університету, Хмельницького інституту «Міжрегіональна академія управління персоналом», Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка. Крім того, серед учасників конференції були співробітники Кременецького краєзнавчого музею, Ірпінського академічного ліцею «Мрія» Ірпінської міської ради Бучанського району Київської області, Комунального закладу «Михайлівська спеціальна школа Черкаської обласної ради», Мигалківської гімназії Пiskівської селищної ради, Сумського фахового коледжу будівництва та архітектури, Хмельницького економіко-правового фахового коледжу.

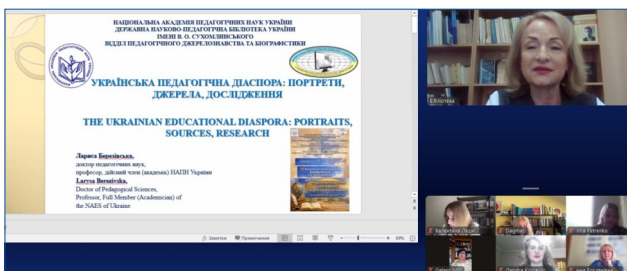
Пленарна частина конференції розпочалася з доповіді *Лариси Березівської* «Українська педагогічна діаспора: портрети, джерела, дослідження» (Березівська, 2026b). Під час виступу вчена розповіла про новий дослідницький проєкт «Українська педагогічна біографіка в контексті європейського та світового освітньо-наукового, інформаційного простору», розкрила його актуальність, мету, об'єкт та предмет, методи та підходи, а також виокремила три основні вектори наукової розробки теми.

Перший вектор – «Українська педагогічна діаспоріана у європейському та світовому освітньо-науковому просторі: портрети, тексти й контексти (1919-1991)» – передбачає створення хрестоматії, що представить творчий доробок понад сорока освітніх діячів, які в умовах еміграції спрямовували свою діяльність на збереження національної ідентичності української молоді за кордоном. Таке навчальне видання покликане сприяти формуванню педагогічного світогляду і світоглядних цінностей майбутніх педагогів (Березівська, 2025).

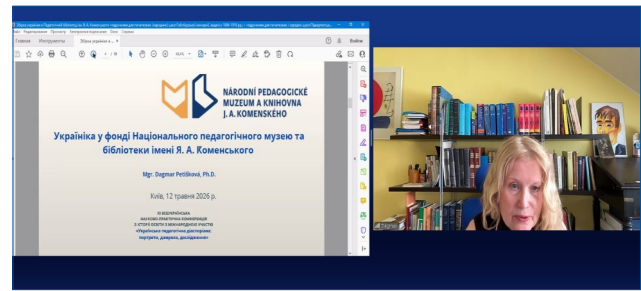
Результатом *другого вектору* – «Видання українських педагогів в еміграції у фонді ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського» – повинен

стати науковий каталог близько 1000 документів, які здебільшого подаровані представниками діаспори. Така комплексна презентація колекції стане ефективним навігатором у процесі досліджень відповідної тематики.

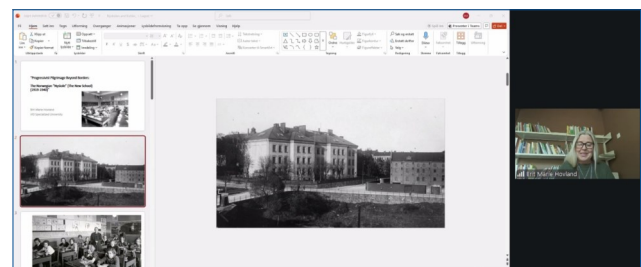
Третім вектором роботи відділу – «Електронний ресурс як засіб консолідації біографічної та бібліографічної інформації про українських і закордонних освітніх діячів» – є подальше оновлення та поповнення ресурсу «Педагоги України та світу». Про його значну популярність у читачів свідчить статистика, адже протягом лише 2023 – 2025 рр. до цього ресурсу за інформацією звернулося приблизно 140 тис. користувачів з різних країн світу (Березівська, 2026а).

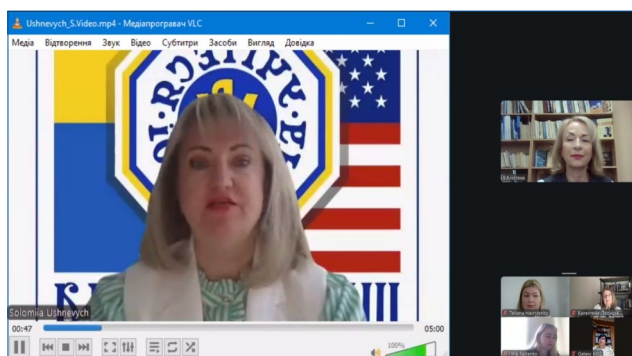
Доповіді закордонних гостей конференції розпочала доктор філософії (PhD), старший дослідник, бібліограф Національного педагогічного музею та бібліотеки імені Я.А. Коменського **Дарина Петішкова**, яка вийшла на зв'язок з аудиторією онлайн з Праги. Розкриваючи тему «Україніка у фонді Національного педагогічного музею та бібліотеки імені Я.А. Коменського», доповідачка зауважила, що збірка україномовних видань у бібліотеці складається з п'яти частин. Перша – це підручники для початкових (на-родних) шкіл Габсбурзької монархії (1884 – 1918), друга – підручники та педагогічна фахова література для початкових і середніх шкіл Підкарпатської Русі (1920 – 1938), третя – література, призначена для українських освітніх інституцій, що діяли на території Чехословаччини від початку 1920-х рр. до завершення Другої світової війни (1920 – 1945), четверта – підручники для початкових і середніх шкіл з українською мовою навчання в Чехословаччині (1945 – 1989), п'ята – це всі інші україномовні видання, які здебільшого є подарунками бібліотеці. Співробітники книгозбірні працюють над двома бібліографічними покажчиками україномовної навчальної літератури, що стануть вагомим внеском до реєстрів відповідних видань, випущених поза межами України, а також сприятимуть входженню педагогічної україніки до історичного контексту чехословацької педагогіки.

Вже не перший раз у щорічній конференції з історії освіти у ДНПБ взяла участь норвезька професорка Спеціалізованого університету VID **Бріт Марі Говланд**, яка вийшла на зв'язок з аудиторією онлайн із Осло. Цього року темою свого виступу дослідниця обрала «Прогресивістське паломництво через кордони: норвезька «Нова школа» (1919 – 1940)». Наголошуючи на важливість особистих відносин у процесі поширення знань, на міждержавні зв'язки освітян, доповідачка як приклад навела потужний міжнародний рух реформаторської педагогіки, спрямований на розробку методик активного розвитку дитини. Обмін ідеями, подорожі педагогів-реформаторів між країнами у міжвоєнний період сприяли поширенню досвіду «педагогіки активності». Свій виступ Бріт Марі Говланд ілюструвала тогочасними фотографіями норвезьких шкіл, звертаючи увагу слухачів на вигляд класних кімнат, на обличчя, емоції учнів.

У виступі «Феномен лідерства в українській еміграційній педагогіці: життєвий і професійний шлях доктора Марії Кіцюк» кандидат філологічних наук, доцент, кореспонденційний секретар Управи Шкільної Ради Українського Конгресового Комітету Америки **Соломія Ушневич** відмітила, що в останні роки світове українське шкільництво об'єднується у єдиний великий освітній простір, а Міністерство освіти і науки України більше приділяє уваги учням та учителям діаспори. Підкреслюючи велике значення суботніх і недільних шкіл українознавства для збереження національної ідентичності, формування прийдешніх поколінь українців у традиціях мови, культури та громадській активності, С. Ушневич прикладом педагогічного служіння у діаспорі обрала українсько-

американську педагогиню, громадську діячку, багаторічну директорку Школи українознавства у місті Йонкерсі (штат Нью Йорк) докторку Марію Кіцюк.

Тему про значення українознавчих навчальних закладів за кордоном продовжила колишня співробітниця ДНПБ, а нині викладачка української мови та літератури Української школи імені Ярослава Мудрого у місті Шарлеруа **Світлана Хонта** у своїй доповіді онлайн «Роль суботніх та недільних шкіл у збереженні національної ідентичності української молоді в Бельгії». Важко було втриматися від емоційного сприйняття розповіді про життя дітей, які змушені були виїхати в іншу країну через російську агресію проти України. Діти сумують за близькими, яких залишили на Батьківщині, і водночас адаптуються до іншого життя, іншої мови, забуваючи навіть літери рідного алфавіту. Доповідачка основну увагу приділила розповіді про конкретну діяльність закладів освіти, що спрямовують свої зусилля на протидію денаціоналізації молодих українців. Серед таких центрів українознавства, зокрема, «Рідна школа» у місті Льєж, Українська школа імені Ярослава Мудрого у Брюсселі, Українська суботня школа «Серденько» імені Василя Стуса в Антверпені, Українська школа імені Артемія Димида у місті Шарлеруа, яку заснували батьки у пам'ять сина, котрий загинув у 2022 р. захищаючи Україну.

Під час своїх виступів учасники конференції узагальнювали досвід української діаспори (**Т. Антонюк, М. Вовк, О. Джус, Т. Кочубей, І. Червін-**

ська), аналізували виклики формування української національної ідентичності дітей та молоді в умовах діаспори (**К. Журба**), висвітлювали потенціал фонду ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського (**Л. Ковальська, О. Бондарчук**) та цифрових ресурсів (**О. Григоревська**). Прозвучали доповіді, присвячені як визначним педагогам – Григорію Ващенку (**В. Федяєва**), Августину Волошину (**О. Міхно**), Софії Русовій (**Г. Іванюк, В. Фальченко**), так і менш відомим широкій аудиторії діячам – Едварду Жарському (**Н. Дічек**), Омеляну Прицаку (**Є. Кубрицька**), Стефану Терлецькому (**С. Медвідь**), Вадиму Щербаківському (**Т. Гавриленко**) (Березівська, Антонєць, 2026).

За результатами доповідей та дискусій XI Всеукраїнської науково-практичної конференції з історії освіти з міжнародною участю «Українська педагогічна діаспоріана: портрети, джерела, дослідження» схвалено **резолуцію**, у якій, зокрема, акцентовано увагу на необхідності активізувати наукову, науково-інформаційну та інноваційну співпрацю з представниками діаспори, всіляко поглиблювати співпрацю наукових установ та закладів освіти України з колегами інших країн, продовжити практику щорічного проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції з історії освіти з міжнародною участю з метою інтеграції у світовий науковий простір, розвивати сайт конференції (ДНПБ імені В.О. Сухомлинського, 2026с).

Відеоролик про конференцію, яка об'єднала українських і закордонних вчених, відображає її ключові аспекти.

Все буде Україна!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Березівська, Л.Д. (2025). Історія освіти як засіб збереження історичної пам'яті та утвердження української національної ідентичності у майбутніх педагогів: наукова доповідь на методологічному семінарі «Стратегічні орієнтири та інноваційні практики утвердження української національної ідентичності в умовах воєнного стану», 3 квітня 2025 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 7 (1), 1–4. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7119>
- Березівська, Л.Д. (2026a). Педагогічна біографіка в інформаційному освітньо-науковому просторі України: найістотніші результати наукового дослідження. У Л.Д. Березівська, ред., *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану: інформ.-аналіт. довідник до звіт. наук.-практ. конф. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В.О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2025 р.* (с. 33–39). Київ: ФОРМІС. <https://surl.li/qzeef>
- Березівська, Л. (2026b). *Українська педагогічна діаспора: портрети, джерела, дослідження: доповідь на XI Всеукраїнській науково-практичній конференції з історії освіти з міжнародною участю «Українська педагогічна діаспоріана: портрети, джерела, дослідження», 12 травня 2026 р.* Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського. <https://youtu.be/7xTuWTmUy14>
- Березівська Л., Антоненко Н. (2026) *XI Всеукраїнська науково-практична конференція з історії освіти з міжнародною участю «Українська педагогічна діаспоріана: портрети, джерела, дослідження».*
- Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського: офіц. вебпортал. <https://dnrb.gov.ua/ua/?events=45860> ; <https://www.facebook.com/share/17GVWWwaAu>
- Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського (2026a). *Доповіді учасників XI Всеукраїнської науково-практичної конференції з історії освіти з міжнародною участю «Українська педагогічна діаспоріана: портрети, джерела, дослідження», 12 травня 2026 р.* <https://drive.google.com/drive/folders/17YOWeAkWP7SJZStPcEATBftD4A6ys1UI?usp=sharing>
- Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського (2026b). *Програма XI Всеукраїнської науково-практичної конференції з історії освіти з міжнародною участю «Українська педагогічна діаспоріана: портрети, джерела, дослідження», 12 травня 2026 р.* <https://dnrb.gov.ua/wp-content/uploads/2026/05/Programme-XI-VKIO-2026.pdf>
- Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського (2026c). *Резолюція XI Всеукраїнської науково-практичної конференції з історії освіти з міжнародною участю «Українська педагогічна діаспоріана: портрети, джерела, дослідження», 12 травня 2026 р.* <https://dnrb.gov.ua/wp-content/uploads/2026/05/Resolution-%D0%A5%D0%86-VKIO-2026-1.pdf>

UKRAINIAN EDUCATIONAL DIASPORA: PORTRAITS, SOURCES, RESEARCH

The 11th All-Ukrainian Scientific and Practical Conference on the History of Education with International Participation at the V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine, 12 May 2026

Larysa Berezivska

DSc in Education, Professor, Full Member (Academician) of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Director of the V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Nataliia Antonets

PhD in Education, Senior Researcher, Senior Research Fellow at the Department of Pedagogical Source Studies and Biographistics, V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. This scholarly report highlights the 11th All-Ukrainian Scientific and Practical Conference on the History of Education with International Participation, titled “Ukrainian Educational Diaspora: Portraits, Sources, Research,” held at the V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library (SSEL) of Ukraine of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine within the framework of the All-Ukrainian Science Festival 2026 amid resistance to the military aggression of the rf. The report provides information on the conference organisers, participants, main thematic areas, keynote presentations, outcomes and media coverage. It is argued that the SSEL consistently fulfills an important mission of integrating science, education and culture in the interests of the sustainable development of the state, supporting the professional growth of the educational community and strengthening the Ukrainian national and civic identity.

Keywords: Ukrainian educational diaspora; pedagogical biography studies and source studies; history of education and international cooperation; V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine; All-Ukrainian Science Festival.

Отримано: 19 червня 2026 р.
Прийнято: 23 червня 2026 р.
Опубліковано: 30 червня 2026 р.